

teoriya i metodyka [Formation of interethnic tolerance of future primary school teachers: theory and methodology]. Mukachevo, 552 p. [in Ukrainian].

2. Kovrei, D.Y. (2022). Formuvannya mizhkulturnoyi kompetentnosti maybutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoyi osvity u koledzhakh [Formation of intercultural competence of future teachers of preschool education institutions in colleges]. *Doctor's thesis*. Mukachevo, 325 p. [in Ukrainian].

3. Lakusta, O. (2018). Systema upravlinnya protsesom pidhotovky vykhovateliv zakladiv doshkilnoyi osvity do sotsializatsiyi ditey doshkilnoho viku [The management system of the process of training educators of preschool education institutions for the socialization of preschool children]. *Scientific search of young people*. Vol. 2, pp. 117–123. [in Ukrainian].

4. Mayevska, L.M. (2014). *Etnopedahohika: navchalnyy posibnyk* [Ethnopedagogy: a study guide]. Kherson, 288 p. [in Ukrainian].

5. Rymarenko, Yu.I. (1996). *Mala entsyklopediya etno-derzhavoznavstva* [Small encyclopedia of ethno-state studie]. *Institute of State and Law named after V.M. Koretsky*. Kyiv, 942 p. [in Ukrainian].

6. Safonova, I.O. (2014). Sutnist i struktura mizhkulturnoyi kompetentnosti v konteksti aksiolohichnoho pidkhodu [The essence and structure of intercultural competence in the context of the axiological approach]. *Personal spirituality: methodology, theory and practice*. Vol. 3 (62), pp. 129–143. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10.05.2023

UDC 37.014.6

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.282774>

Beata Zięba-Kołodziej, *Doctor of Pedagogic Sciences, Professor,*
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu
Maria Oliińyk, *Doctor of Pedagogic Sciences, Professor,*
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

PODEJŚCIE SKONCENTROWANE NA ROZWIĄZANIACH (PSR) W PRAKTYCE EDUKACYJNEJ

Publikacja aktualizuje problematykę edukacji opartej na decyzjach i wskazuje jej dominanty. Podejście zorientowane na rozwiązania poprawia relacje między uczniami a nauczycielami, podnosi jakość nauczania i tworzy pozytywną atmosferę w klasie. Praca zawiera przegląd głównych postanowień, takich jak definicja osoby, metodologia podejścia, jego zastosowanie w praktyce edukacyjnej.

Słowa kluczowe: PSR – podejście zorientowane na rozwiązania; model pracy; dzieci; młodzież; pracy dydaktyczna.

Ram. 2. Bibl. 26.

Beata Zięba-Kołodziej, *Doctor of Sciences (Pedagogy),*
Professor of State Higher Vocational School of Professor Stanislaw Tarnovskiy in Tarnobrzeg
Maria Oliińyk, *Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,*
Chernivtsi Yuriy Fedkovych National University

SOLUTION FOCUSED APPROACH (PSR) IN EDUCATIONAL PRACTICE

The article highlights the current issues of the education based on solutions. A new learning perspective helps to improve relationships between students, teachers and parents, and also increases the quality of learning and creates a positive atmosphere in the classroom.

The material includes an overview of the main and practical provisions of this pedagogical approach i.e. the key principles, philosophy and methodology, as well as their application in practice.

Change and solution work in PSR is based on such principles as everything is constantly changing, even small changes can lead to big ones, focusing on the positive, present or future, strengthens changes in the desired direction, searching and identifying exceptions can lead to improved solutions.

This pedagogical tool promotes the students' personal development and academic success by paying attention to the individual needs and abilities of everyone, including those with special educational needs such as ADHD, autism spectrum or intellectual disability. Likewise, the use of the PSR model stimulates students' activity, their motivation for independent study and problem solving. This approach can be useful in various areas, for example, to improve the mood of the child after the separation of the parents, to encourage the child to take action and to improve relations with peers.

The philosophy and methodology of the PSR approach can be used in educational practice as a means of educational work, a concept of therapeutic activity, support of a teacher in everyday work or a learning strategy. The implementation of education based on solutions has the potential to change the traditional system and to improve learning outcomes for all participants in the learning process. A decision-based approach is regarded as a promising tool to achieve these goals.

Keywords: PSR – solution-oriented approach; model of work; children; youth; didactic work.

Wprowadzenie. Badania wskazują, że edukacja oparta na rozwiązaniach jest skutecznym narzędziem pracy pedago-

gicznej dla nauczycieli służącym wspieraniu ucznia/ wychowanka w rozwoju, w tym w kształtowaniu umiejętności społeczno-emocjonalnych, samokontroli i sa-

moorganizacji. Praca nauczycieli w podejściu skoncentrowanym na rozwiązaniach poprawia relacje między uczniami, nauczycielami i rodzicami, podnosi jakość nauczania, sprzyja kształtowaniu pozytywnej atmosfery w klasie. Dostarcza uczniowi wiedzy na temat samego siebie, swoich zasobów i możliwości. Sprzyja również budowaniu wysokiej samooceny w oparciu o sukcesy w rozwiązywaniu własnych problemów. Podejście skupiania się nie na problemach, ale na rozwiązaniach; nie na przeszłości, a na przyszłości; nie na brakach, a na posiadanych przez dziecko zasobach. Podejście Skoncentrowane na Rozwiązaniach jako model pracy z dziećmi i młodzieżą może być wykorzystane w realizacji zadań terapeutycznych, opiekuńczo-wychowawczych, dydaktycznych i profilaktycznych, wpisanych w działalność szkoły.

Celem artykułu jest prezentacja podstawowych i praktycznych założeń Podejścia Skoncentrowanego na Rozwiązaniach w obszarze edukacji szkolnej.

Podejście Skoncentrowane na Rozwiązaniach (PSR) – założenia ogólne

Podejście Skoncentrowane na Rozwiązaniach (ang. Solution-Focused Approach – SFA; pol. PSR) to metoda pracy z klientem, która polega na poszukiwaniu rozwiązań dla sytuacji problemowych, bez odwoływania się do analizy jego przyczyn, natury i podłoża. Istotą PSR jest rozwijanie motywacji i procesu zmiany u klienta poprzez wzmacnianie jego skutecznych działań, przybliżających go do oczekiwanych celów. Podejście stosowane jest w pracy z osobami indywidualnymi, parami, rodzinami i innymi grupami [10].

Model pomocy psychologicznej opartej na rozwiązaniach wywodzi się z USA, a za głównych jego propagatorów uznaje się Steva de Shazer'a i Insoo Kim Berg. PSR na gruncie praktyki psychologicznej i klinicznej stosowany jest na równi z innymi metodami terapii krótkoterminowej. W Polsce idea PSR znana jest od początku lat 90-tych i stanowi alternatywę dla tradycyjnych modeli terapii i pracy pomocowej. Z tego modelu pracy z klientem korzystają, poza psychologami, psychoterapeutami, doradcami, coachami, pracownikami socjalnymi i asystentami rodzinnymi, również wychowawcy, nauczyciele i edukatorzy [8; 10; 22]. W omawianym podejściu, człowiek określany jest jako osoba, która:

1. jest ekspertem od swojego życia – sama dokonuje zmian, wie, co jest dla niej najważniejsze, w jakim kierunku chce i może podążać, co i jak chce osiągnąć, oraz, co i kto może jej w tym pomóc. Bycie znawcą swojego życia nie wyklucza potrzeby czasowej pomocy innych ludzi;

2. sama decyduje o sobie, swoich celach, działaniach. Profesjonalista jest osobą, która uświadamia pewne fakty (np. posiadane przez osobę zasoby osobiste), pomaga odszukać wyjątki i wzmacnia poczucie sprawczości. Ułatwia też dostrzec konsekwencje planowanych działań, ale nie dokonuje wyborów za klienta;

3. posiada zasoby, czyli narzędzia do zmiany swojej sytuacji i osiągnięcia swoich celów.

Zasobami tymi mogą być umiejętności, kompetencje i kwalifikacje, wiedza oraz osobiste cechy. Pomocne w rozwiązaniach mogą być również inne osoby [2; 10; 11; 25], oraz instytucje (zasoby zewnętrzne) do których klient ma dostęp.

Wymienione założenia odnoszą się, co oczywiste, również do dzieci i młodzieży – ewentualnych klientów terapii, ale – i to przede wszystkim – uczestników systemu szkolno-wychowawczego.

Dodatkowo, w pracy nad zmianą i rozwiązaniem w PSR zakłada się, że: nic nigdy nie jest zawsze takie samo, wszystko jest dynamiczne, zmienia się; małe zmiany prowadzą do dużych zmian (efekt domina), poprzez nasze działanie w otoczeniu, oraz "włączanie" zmian w samym sobie (np. przez zmianę podejścia do określonych osób czy sytuacji); koncentrowanie się na pozytywach, teraźniejszości i przyszłości wzmacnia zmianę w oczekiwanym kierunku; poszukiwanie i określanie wyjątków od problemu sugerują możliwe rozwiązania ("coś" kiedyś zadziałało; ktoś, kiedyś pomógł); ludzie posiadają zasoby niezbędne do znalezienia rozwiązania [26]. Filozofia Podejścia Skoncentrowanego na Rozwiązaniach jest niezwykle prosta i zawiera się w punktach:

1. Jeśli coś działa, rób tego więcej;
2. Jeśli coś nie działa, rób coś innego;
3. Jeśli coś się nie zepsuło, nie naprawiaj.
4. Nie komplikuj.

W PSR poszukuje się wyjątków, odkrywa zasoby klienta, a pracę zaczyna się od formułowania celu – określa się to, co ma wystąpić w zamian – może to być, na przykład, np. poprawa komunikacji z rodzicami lub/i rówieśnikami, radzenie sobie ze stresem, agresją, trudnymi emocjami, czy też poprawa funkcjonowania na płaszczyźnie społecznej. Już z samej racji krótkoterminowości, a także ogólnych założeń PSR coraz częściej wykorzystywane jest w edukacji, jako alternatywne podejście we wzmacnianiu uczniów w rozwoju, co samo w sobie nie jest nowym działaniem, biorąc pod uwagę idee empowermentu i np. programu TEACCH [23].

Edukacja Skoncentrowana na Rozwiązaniach (ESR) w praktyce

Podejście skoncentrowane na rozwiązaniach ewoluuje i wkracza w nowe dziedziny ludzkiego życia. Jedną z tych dziedzin jest szeroko rozumiana edukacja i wychowanie. W tym zakresie jest ono rozumiane jako jedna z wielu metod wzmacniania potencjału dziecka, wspierania go w rozwoju, rozwijania oraz wzmacniania kompetencji ucznia oraz kompetencji społeczno-wychowawczych rodziców, nauczycieli, pedagogów i psychologów. Możliwe jest to wówczas, kiedy uwzględnia się potrzeby, możliwości oraz zasoby dziecka i innych osób zaangażowanych w proces wychowawczy. PSR znajduje zastosowanie w pracy z uczniami [1; 5; 16; 17] w pracy

z dzieckiem nad radzeniem sobie ze złością i agresją [21], w pracy z młodzieżą, również z problemem narkotykowym [24]. Skuteczność nurtu dostrzegana jest w pracy z rodzicami uczniów/wychowanków [25; 26], co ma istotne znaczenie w procesie interwencyjno-terapeutycznym [11] oraz w innych sytuacjach i rodzajach trudności, np. w powrocie do szkoły po chorobie, w pracy z rodzicem dziecka wykorzystywanego seksualnie, w *street working*’u z młodzieżą zagrożoną wykluczeniem i niedostosowaniem społecznym, w praktyce lekarza rodzinnego, a także w pracy nad otyłością i nadwagą [6], problemem, który dotyka coraz częściej dzieci i ludzi młodych oraz w pracy z młodzieżą uzależnioną od narkotyków [24].

Do głównych technik PSR, które mają swoje zastosowanie w edukacji zalicza się: szukanie zasobów, wyznaczenie celów poprzez określanie obrazu preferowanej przyszłości, szukanie wyjątków, tworzenie szczegółowego obrazu małej zmiany oraz pierwszego kroku w kierunku celu, dostrzeganie zasobów i komentowanie mocnych stron oraz osiągnięć (jako informacja zwrotna lub komplement) czy też skalowanie). Korzystając z założeń PRS nauczyciele w sytuacjach wychowawczych i dydaktycznych nie skupiają się na problemach i ich przyczynach, ale wciągają uczniów do rozmowy, aby zapoznać się z ich perspektywą oraz kontekstem sytuacji. Zadają również pytania prowadzące do wyjścia z sytuacji trudnej – “O jaką zmianę chodzi?”, “Co ma być w zamian?”. Istotne jest tu otrzymanie od uczniów opisu preferowanej przyszłości, czyli tego jak będzie wyglądało ich życie, kiedy problemy zostaną rozwiązane. Takie podejście dorosłych wzbudza u uczniów motywację, odpowiedzialność, i zachęca do podjęcia małych kroków w kierunku zmiany [10].

Dla uściślenia, w edukacji PSR określane jest mianem *Edukacji skoncentrowanej na Rozwiązaniach* (ESR), a za pionierki wykorzystania podejścia skoncentrowanego na rozwiązaniach w edukacji uważane są Kerstin Mählberg i Maud Sjöblom (nauczycielki ze Szwecji), autorki programu “Lip-Focus”. Zainspirowane przez Insoo Kim Berg zaadoptowały PSR do warunków szkolnych i stworzyły model pracy, który bierze pod uwagę każdy aspekt szkoły – od strategii nauczania, przez poradnictwo po współpracę z rodzicami. Zgodnie z założeniami wszyscy pracownicy placówki są wykwalifikowani w podejściu, który jest alternatywą dla tradycyjnych metod edukacyjnych. Celem pracy w tym podejściu jest poprawa szkolnych warunków i lepszego, satysfakcjonującego funkcjonowania wszystkich zainteresowanych podmiotów (uczniów i ich rodziców, pracowników szkoły). W edukacji skoncentrowanej na rozwiązaniach (ESR) podstawą jest dialog, w którym wszyscy uczestnicy procesów zachodzących w szkole, uczą się od siebie “poprzez refleksję i rosnącą samoświadomość”. Program “Lip-Focus” dostarcza konkretnych narzędzi potrzebnych do radzenia sobie z różnymi sytuacjami w

klasie/grupie [15; 17; 19]. Nie jest to jednak jedyny program wykorzystujący założenia opisywanego podejścia.

W praktyce edukacyjnej stosowana jest również, oparta na założeniach PSR, metoda – Kids’Skills, opracowana przez Bena Furmana i jego zespół. Metoda jest pomocna w nauce różnych umiejętności oraz przewidywaniu problemów emocjonalnych i behawioralnych u dzieci, przy pomocy osób bliskich. Przeznaczona jest dla w wieku od 3 do 12 lat. W przypadku niektórych problemów może być wykorzystana w grupie nastolatków. Swoje zastosowanie ma również w przypadku osób z ADHD, ze spektrum autyzmu oraz w grupie dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie [3; 4; 5; 12; 13]. Zastosowanie tej metody w praktyce edukacyjnej jest znacznie szersze. Może być pomocna: w ograniczeniu czasu na gry komputerowe, w celu poprawy nastroju dziecka po rozwodzie rodziców, w osłabianiu lenistwa i motywowaniu dziecka do działania, w uczeniu dziecka punktualności, w poprawie relacji w rodzinie, w opanowaniu agresji, w nauce umiejętnego zachowania w sytuacjach towarzyskich [3]. Swoje zastosowanie ma w problemach dzieci z samoregulacją [7], w pracy z dzieckiem z jękaniem, z dziećmi przejawiającymi niepożądane zachowania, np. ignorującymi prośby osób dorosłych, naruszającymi dyscyplinę w szkole, przejawiającymi zachowania agresywne i prowokacyjne [20].

Na podstawie swojego doświadczenia oraz doświadczenia współpracowników, Furman rozwinął metodę Skillful-Class (na podstawie Kids’Skills Method), której celem była pomoc uczniom w rozwiązywaniu własnych problemów w szkole. Dostosował ją również do potrzeb nauczycieli. Zgłaszanymi przez nauczycieli problemami, na które należało znaleźć sposób, była duża liczebność klas, ograniczony czas, oraz trudność w dostosowaniu instrukcji do całej grupy uczniów. W związku z tym, Furman i Ahola opracowali metodę dla nauczycieli, która pomaga wszystkim uczniom w nauce umiejętności społeczno-emocjonalnych i samozarządzania [5; 14]. Wyłonili również charakterystyczne dla uczniów szkół podstawowych problemy, które obecne są nie tylko w szkołach podstawowych w Finlandii, ale również w szkołach wielu innych państw. Przedstawiają je poniższe ramki.

Z perspektywy szkół oraz placówek opieki i wychowania najważniejszym aspektem edukacji skoncentrowanej na rozwiązaniach jest pomoc uczniom w zdobywaniu umiejętności, które pozwalają skutecznie zarządzać własnym życiem. Metoda pomaga uczniom skupić się na celach, odkryć swoje mocne strony i zasoby oraz uzyskać pożądane zmiany. A to oznacza, że umiejętności muszą być określone, mierzalne, osiągalne, odpowiednie, a ich zdobywanie – ograniczone w czasie [6]. Przy czym nie chodzi tu wcale o wielkie i spektakularne zmiany. Podejście zakłada bowiem, że istotna jest każda zmiana, która przybliży do celu lub, sama w sobie jest celem, i która pozwala na lepsze funkcjonowanie. Małe

Ramka 1. Umiejętności do opanowania przez grupę i indywidualnego ucznia jako członka grupy – umiejętności samodzielnego zarządzania (samoregulacji) i samokontroli oraz społeczno-emocjonalne [14]

Możemy spakować tornistry. Mogę spakować tornister.
Możemy odrobić pracę domową. Mogę koję spakować tornister.
Możemy podnieść rękę zanim zaczniemy mówić. Mogę podnieść rękę zanim zacznę mówić.
Możemy słuchać poleceń nauczycieli. Mogę słuchać poleceń nauczycieli.
Możemy wyciszyć się, aby skupić się na nauce. Mogę wyciszyć się, aby skupić się na nauce.
Możemy rozwiązać większość konfliktów i nieporozumień między sobą. Mogę rozwiązać większość konfliktów wspólnie z innymi.

Ramka 2. Indywidualne umiejętności dla każdego ucznia (umiejętności: społeczno-emocjonalne, samodzielnego zarządzania – samoregulacji i samokontroli) [14]

Umiejętność (społeczno-emocjonalna): Mogę poczekać na swoją kolej.
Umiejętność samzarządzania (samokontrola): Potrafię słuchać innych, nie przerywając im.
Mogę przemawiać przed innymi. Mogę skupić się na zadaniu. Mogę zachować spokój, gdy popełnię błąd lub zawiodę. Akceptuję przegraną w grach. Mogę pomóc innym. Mogę stanąć w obronie innych. Mogę się spokojnie i bezpiecznie poruszać. Mogę jeść schludnie i spokojnie, nie przeszkadzając innym. Mogę poprosić o pomoc, kiedy jej potrzebuję. Mogę przejść z jednej czynności do następnej. Potrafię z humorem odpowiadać na dokuczanie innym. Mogę przeprosić innych. Mogę ładnie prosić o rzeczy. Mogę zachęcić innych. Mogę mieć odwagę poprosić o przyłączenie się do działań innych. Mogę być dumny ze swoich osiągnięć. Pamiętam, żeby podziękować innym. Potrafię ocenić (skomplementować) innych. Mogę spokojnie zaakceptować “Nie” od innych. Potrafię rozpoznać, kiedy powiedzieć innym “nie”

zmiany, które realizują własne cele, pozwalają dzieciom postrzegać siebie jako sprawcze i decyzyjne.

Skuteczną i wypróbowaną procedurą jest także, możliwa do zastosowania w terapii i edukacji, “Talia atutów” autorstwa Tomasza Świtka. Procedura ta oparta jest na doświadczeniu wielu terapeutów, pracujących w oparciu o zasady terapii krótkoterminowej skoncentrowanej na rozwiązaniach. Jest to metoda pracy nadająca się do pracy z osobami zmagającymi się z różnego rodzaju problemami. Odnosi się do tego, co klient chce osiągnąć, ulepszyć, a nie bezpośrednio do problemu, który przeżywa. Zawiera ona 12 sprawdzonych protokołów do pracy nad konkretnymi zmianami, oraz 13 protokołów dla innych indywidualnych potrzeb klientów, nie ujętych w procedurze. Procedura podzielona jest na dwa etapy: (1) opis rzeczywistości, (2) planowanie i obserwowanie wprowadzanych zmian w obszarze funkcjonowania. Tematyka protokołów dowodzi, że mogą być one wykorzystane w praktyce edukacyjnej w pracy z osobami dorosłymi (np. protokoły: Ja jako rodzic, Ja jako małżonek, partner, Ja jako pracownik, Ja jako kobieta, mężczyzna), jak i z młodzieżą (np. protokoły dotyczące problemów egzystencjalnych i natury moralnej: Ja – wierzący w Boga, Ja – żyjący w zgodzie z własnymi wartościami; Ja – wykorzystujący swój wolny czas, Ja – pokonujący trudności, Ja – osiągający sukcesy, Ja – dbający o swoje zdrowie i ciało, Ja – potrafiący kontrolować swoje zachowania, impulsy). Pytania zawarte w protokole poświęcone są analizie poszczególnych obszarów życia i funkcjonowania, w aspekcie tego jak jednostka sobie wyobraża dobre i sprawne funkcjonowanie w danym obszarze, kiedy i jak udawało się jej tak postępować, i co pomaga w takim funkcjonowaniu.

Jeżeli osoba zgłasza potrzebę zmian, rozpoczyna się drugi etap procedury. Dokładny opis procedury “Talia atutów” dostępne są na stronie: www.centrumpr.eu. Procedura może być zastosowana w pracy terapeutycznej i wychowawczej w szkole.

W oparciu o powyższe treści można więc przyjąć, że w praktyce szkolnej Podejście Skoncentrowane na Rozwiązaniach może być realizowane (jest realizowane) w następujących obszarach:

1. *obszar terapeutyczny* – PSR może stanowić jedną ze ścieżek pomocy psychologicznej, oferowaną przez psychologa, pedagoga, terapeutę lub wychowawcę w szkole;

2. *obszar opiekuńczo-wychowawczy* – model może dostarczać narzędzi i technik w pracy z indywidualnym przypadkiem i grupą;

3. *obszar współpracy* – narzędzia i techniki PSR-owe mogą służyć porozumiewaniu się i współpracy przy rozwiązywaniu problemów i kształtowaniu porozumienia na linii: rodzice-nauczyciele, nauczyciele-nauczyciele, uczniowie-nauczyciele.

4. *obszar dydaktyczny* – niektóre techniki stosowane w PSR mogą być zastosowane w przekazywaniu i przyswajaniu treści, modelowaniu przyszłości, określaniu zmian, poprawiające atmosferę w klasie, a tym samym ułatwiające pracę dydaktyczną.

W praktyce edukacyjnej filozofia i metodyka PSR może być sposobem pracy wychowawczej, koncepcją pracy terapeutycznej, pomocą dla wychowawców w codziennej pracy czy też strategią nauczania. Jak pisze Katarzyna Klimkowska – podejście może być wykorzystywane w różnych obszarach rozwoju zawodowego nauczycieli. Może być na przykład, początkiem tworze-

nia nowego światopoglądu i metodologii wyjaśniającej ludzkie zachowania, zbiorem technik edukacyjnych i rozwojowych przydatnych w prowadzeniu zajęć, czy też zestawem działań służących samorozwojowi [9].

Podsumowanie. W szkole i w placówkach opiekuńczo-wychowawczych jest miejsce na edukację skoncentrowaną na rozwiązaniach, ale pod warunkiem, że zmianie ulegną poglądy i mentalność, nie tylko nauczycieli/wychowawców, ale także organizatorów edukacji. Jak stwierdza L.A. Alarcon, wprowadzanie zmiany w myśleniu będzie trudne, ponieważ nauczyciele pracujący z dziećmi muszą zrezygnować z myślenia, “że dziecko jest jak tabula rasa, że ono nic nie wie i że koniecznie trzeba je faszzerować wiedzą, zgodnie z programem. Tymczasem założenia PSR mówią, że dziecko wie lepiej, ponieważ każdy jest ekspertem swojego życia, niezależnie od tego, w jakim jest wieku, jaką ma płeć, jaki kolor skóry. Jeśli zakładamy, że dziecko jest ekspertem od swojego życia, to dziecko wie lepiej, jakie warunki trzeba stworzyć do tego, żeby się nauczyło” [1]. Takie myślenie nie oznacza pajdokracji, ale uwzględnianie w edukacji głosu uczniów, ich potrzeb, celów, zasobów, gotowości do zmiany.

BIBLIOGRAFIA

- Alarcon L.A., Rotberg I. (2021). Po jasnej stronie mocy. O terapii skoncentrowanej na rozwiązaniach (TSR), wyd. Teofrast, Kielce.
- De Jong P., Berg I.K. (2007). Rozmowy o rozwiązaniach. Podręcznik dla trenerów, Wydawnictwo: Księgarnia Akademicka, Kraków.
- Furman B. (2010). Program “Dam Radę!” w praktyce, for the Polish edition: Centrum Terapii krótkoterminowej, Łódź.
- Furman B. (2009). Kids’Skills in Action. An Exciting New Way of Helping Children Overcome Emotional and Behavioural Problems based on Solution-Focused Therapy, file:///C:/Users/HP/Desktop/dam%20rad%C4%99/Kid%20Skills%20in%20Action%20(1).pdf.
- Furman B. (2012). Kids’ Skills: A Solution-Focused Protocol for Helping Children Overcome Problems by Learning Skills, file:///C:/Users/HP/Desktop/furman%20chapter%2012.pdf.
- Gundogdu N.A., Sevig E.U., Guler N. (2018). The effect of the solution-focused approach on nutrition-exercise attitudes and behaviours of overweight and obese adolescents: Randomised controlled trial, “*Journal of Clinical Nursing. International Perspectives Healthcare Practice*”, Volume 27, Issue 7–8, pp. 1295–1721, e1242-e1685, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/jocn.14246>.
- Hautakangas M., Kumpulainen K., and Uusitalo L. (2021). Children developing self-regulation skills in a Kids’ Skills intervention programme in Finnish Early Childhood Education and Care Early Child Development and Care, <https://doi.org/10.1080/03004430.2021.1918125>, pp. 2–17.
- Kienhuis J., Świttek T. (red.) (2007). Klient ekspertem. Podejście Skoncentrowane na Rozwiązaniach i jego zastosowanie w Polsce, Wydawnictwo UJ, Kraków.
- Klimkowska K.J. (2021). Podejście Skoncentrowane na Rozwiązaniach jako sposób wzmacniania profesjonalizmu nauczycieli, “Lubelski Rocznik Pedagogiczny”, nr 4; Solution-Focused Approach as a Means of Enhancing Teacher Professionalism, s. 111–127, <https://journals.umcs.pl/lrp/article/view/12695/9548>.
- Krasiejko I. (2009). Podejście Skoncentrowane na Rozwiązaniach w edukacji, w: “Podstawy Edukacji”, nr 2, ss. 267–288, https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Podstawy_Edukacji/Podstawy_Edukacji-r2009-t2/Podstawy_Edukacji-r2009-t2-s267-288/Podstawy_Edukacji-r2009-t2-s267-288.pdf.
- Kosman T. (2013). Założenia Terapii Skoncentrowanej na Rozwiązaniach (TSR), w: “Warmińsko-Mazurski Kwartalnik Naukowy”, nr 1, ss. 9–26.
- Lilleoja L., Tammemäe T., Jantson-viljanen K. (2019). The Possibilities of Using the Kids’ Skills Method in Preventing Behavioral problems of Children with Special Needs, “*Theory and Practice: Lifelong Experiences*”, ss. 39–52.
- Niu S.J., Niemi H. and Furman B. (2022). Supporting K-12 Students to Learn Social-Emotional and Self-Management Skills for Their Sustainable Growth with the Solution-Focused Kids’ Skills Method, MDPI, Academic Editor: Yuzhuo Cai, Sustainability 2022, 14 (13), 7947; <https://doi.org/10.3390/su14137947>, <https://www.mdpi.com/2071-1050/14/13/7947>.
- Niu S.J., Niemi H. (2020). Teachers Support Social-Emotional and Self-Management Skills Using a Solution-Focused Skillful-Class Method, “The European Journal of Social & Behavioural Sciences EJSBS”, vol. XXVII, no. 3, pp. 3095–3113, https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/313801/Niu_Article.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Mählberg K., Sjöblom M. (2009). Lip-Focus Feedback och coaching utvecklar skolan, Häftad, Svenska.
- Majchrowska E. (2020). Program “Dam Radę!” jako metoda skoncentrowana na rozwiązaniach do pomocy dla dzieci i osób niepełnosprawnych intelektualnie, w: Gulczyńska A., Rotberg I., Ponowoczesne modele pomagania. Przykłady koncepcji i zastosowania, Wydawnictwo: Difin, Warszawa, ss. 242–255.
- Majchrowska E. (2015). Dziecięce zabawy skoncentrowane na rozwiązaniach, w: “Rozwiązania”. Kwartalnik Polskiego Stowarzyszenia Terapeutów Skoncentrowanych na Rozwiązaniach, nr 0/2015, <https://psttsr.pl/wpcontent/uploads/2021/12/Rozwia%CC%A8zania-0-2015.pdf>, ss. 21–23.
- Matyszewska E. (2015). Jak zmotywować dziecko do uczenia się?, w: “Rozwiązania”. Kwartalnik Polskiego Stowarzyszenia Terapeutów Skoncentrowanych na Rozwiązaniach, nr 0/2015, <https://psttsr.pl/wpcontent/uploads/2021/12/Rozwia%CC%A8zania-0-2015.pdf>, ss. 24–26.
- Zubrzycka-Maciąg T. (2018). Edukacja skoncentrowana na Rozwiązaniach, w: “Edukacja – Technika – Informatyka”, nr 3(25), ss. 153–158.
- Химко М. (2021). Методика “Kids’ Skills” як спосіб трансформації дитячих проблем у навички, “*Psychological Prospects Journal*”, 37, pp. 270–287, <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2021-37-270-287>.
- Respondek R. (2016). Poszukiwanie rozwiązań w radzeniu sobie ze złością i agresją – zastosowanie podejścia TSR w pracy z dzieckiem przebywającym w domu dziecka, w: “Rozwiązania”, nr 2, ss. 30–34.
- Ratner H., George E., Iveson C. (2017). Terapia Krótkoterminowa Skoncentrowana na Rozwiązaniu. 100 najważniejszych tez, założeń i technik, Wydawnictwo: Poligraf.
- Symalla R. (2002). TEACCH – nauczyć się żyć z autyzmem, w: A. Perzanowska, A. Wolińska-Chlebosz, A. Dąbek-Malczyk (red.), Życie z autyzmem: wybrane zagadnienia dotyczące problematyki osób dorosłych z autyzmem, Kraków.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

24. Szczepkowski J., (2013). Terapia młodzieży z problemem narkotykowym. Podejście skoncentrowane na rozwiązaniach, Wydawnictwo Edukacyjne Akapit s.c.

25. Świtek T. (2009). Ścieżki rozwiązań, Wydawnictwo: Księgarnia Akademicka, Kraków.

26. Świtek T. (2014). Jak pracować z osobami stosującymi przemoc. Centrum Podejścia Skoncentrowanego na Rozwiązaniach, http://centrumpsrwd.nazwa.pl/instalator/wordpress/wp-content/uploads/2014/07/poradnik_praca_z_osp.pdf.

Стаття надійшла до редакції 30.05.2023

УДК 796.5: 373.5.147.091

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.282820>

*Христина Соломчак, доктор філософії,
доцент кафедри туризму та соціально-гуманітарних дисциплін
Міжнародного Європейського Університету*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

У статті обґрунтовано концептуальні теоретичні та методологічні засади підготовки майбутніх учителів до організації і проведення туристичної діяльності школярів у сучасному освітньому процесі; визначено специфіку та особливості проведення занять туризмом в контексті фізкультурної підготовки студентів до професійної діяльності; встановлено внесок змісту навчального предмета "Фізична культура" для ключових компетентностей учнів.

Ключові слова: освіта; туризм; професійна підготовка; фізична культура.

Табл. 1. Літ. 5.

*Khystyna Solomchak, Doctor of Sciences (Philosophy),
Associate Professor of the Tourism and Social and Humanitarian Disciplines Department,
International European University*

PREPARATION OF FUTURE TEACHERS FOR THE ORGANIZATION AND CONDUCT OF SCHOOL STUDENT TOURIST ACTIVITIES IN THE MODERN EDUCATIONAL PROCESS

The article substantiates the conceptual theoretical and methodological principles of training future teachers for organizing and conducting tourist activities of schoolchildren in the modern educational process; the specifics of conducting tourism classes in the context of physical training of students for professional activities are determined; the contribution of the content of the educational subject "Physical Culture" to the key competencies of students has been established. Professional training, activity of a teacher in an educational institution of various types is adequate in relation to the socio-cultural situation in the country and the world. During the study of training courses on tourism, the future teacher acquires theoretical and practical skills, knowledge on the organization of trips of various levels of complexity; tourist orientation and topography; study of technical techniques for overcoming natural and artificial obstacles; provision of first aid and transportation of the victim; survival during emergencies and disasters. The purpose of professional training of students is the formation of professional competences in the organization and conduct of tourism classes based on the modern paradigm of education and physical education. It should be noted the need to possess such competencies for both personal life and professional activities of the future physical education teacher. These are the expected results of the process of professional training of future teachers to engage in tourism with students of different age groups in the manifestation of a number of formed special competencies as abilities. Pedagogical interaction of physical culture teachers and schoolchildren as subjects of the education process and tourism activities determines the activity algorithm: the teacher's professional competence as the ability to teach is transformed into the student's ability to know and be able to.

Keywords: education; tourism; professional training; Physical Education.

Постановка проблеми. Сучасні умови розвитку особистісного та суспільного життя сміливо можемо назвати кризовими, що обумовлено цивілізаційними викликами сьогодення, а саме обставинами і проявами нечуваної жорстокості гібридної російсько-української війни з 2014 р., повномасштабного вторгнення з 24 лютого 2022 р., наслідками пандемії COVID-19, європейського, євроатлантичного вибору України тощо. Однак у цих складних обставинах українська освітня спільнота намагається зберегти довоєнні тенденції розвитку освіти в реалізації мети і завдань процесу фізкультурної галузі НУШ, підготовки

майбутніх учителів до організації та проведення зокрема туристичної діяльності школярів в умовах закладу освіти та поза ним. Методологічно обґрунтованим є вивчення особливостей розвитку цього напрямку зараз з урахуванням повоєнної перспективи, а також трансформаційних процесів у класичній моделі вищої освіти, про що В. Бодак, А. Рибчук, О. Сивик говорять як про "зростання економізації державної освітньої діяльності" [1, 7]. Адже поняттям "туризм" ми означаємо реалії туризму як економічної галузі, виду професійної, підприємницької діяльності, форми освітньої діяльності, виду дозвілля тощо. Сучасні соціо-культурні умови роз-